

Gala Extraordinară „Vincero! – Luciano Pavarotti. Povestea unei vieți” pe scena ONB

(Grigore Constantinescu – 6 octombrie 2017)

Au trecut zece ani de la dispariția lui Luciano Pavarotti, iar vasta lume a Operei s-a oprit o clipă în loc pentru a comemora viața și cariera inegalabilă a celui mai iubit tenor al secolului XX. Evenimentul grandios a avut loc pe scena Operei Naționale București, ieri seara.

Luciano Pavarotti a fost artistul care a transformat Opera într-un fenomen mondial, frumusețea artei vocale fără seamăn a muzicii sale devenind cunoscută și celor care încă n-o descoperiseră. La Gala Extraordinară „Vincero! – Luciano Pavarotti. Povestea unei vieți”, organizată de Opera Națională București, a asistat soția tenorului, Nicoletta Mantovani Pavarotti, directorul artistic al evenimentului, Sabino Lenoci, Daniel Florea, primarul Sectorului 5 al Municipiului București. Momentul inaugural al Galei, rostit de Beatrice Rancea, director general interimar al Operei, a fost întregit de actrița Oana Pellea, care, în prefața cuvântului său, a înfățișat un portret al marelui artist aniversat. Înaintea Galei, porțile Operei s-au deschis pentru vernisarea, în foyerul teatrului, a unei expoziții cu tablouri, fotografii, obiecte personale, care au însoțit cariera scenică și călătoriile artistului. Gala Extraordinară a așezat în cuvinte, filmări inedite și muzică interpretată de tinerii soliști pregătiți sau premiați de „Fundatia Luciano Pavarotti”, povestea unei vieți trăite generos și a unei cariere de unică valoare. Spectacolul, construit pe firul plin de emoție al unui monolog evocator, rostit de actorul Liviu Lucaci, a depășit povestea unică a omului Luciano, a geniului Pavarotti, impregnând în memoria publicului iubitor de operă amintiri de preț.

Programul muzical al Galei a cuprins arii din opere – „La donna è mobile”, „Una furtiva lagrima”, „Che gelida manina”, „Bella figlia dell’amore”, „E lucevan le stelle”, „Voglio vivere così” – canzonii napoletane, repertoriul „Folk, Miss Sarajevo, Buongiorno a te” – susținute artistic de sopranele Claudia Sasso și Laura Macrì, mezzosoprana Francesca Sartorato, tenorii Ivan Ayon Rivas, Alessandro Liberatore, Stefano Tanzillo și baritonul Stefano Marchisio, acompaniați de pianistul Paolo Andreoli și de Orchestra Operei Naționale București, sub conducerea dirijorului Marcello Mottadelli.

O ambianță emoțională deosebită ne-a reamintit momentul în care Luciano Pavarotti, în 1999, a vizitat Bucureștiul, oferind publicului un spectaculos concert în aer liber.

Sala de spectacole a Operei a răsunat de aplauze menite să sublinieze interpretările și calitățile artistice ale membrilor Fundației „Luciano Pavarotti”, care își perfecționează profesional pregătirea sub îndrumarea a numeroși profesori de specialitate. Soția artistului, Nicoletta Mantovani Pavarotti, a promis publicului venit să omagieze memoria artistului că, după încheierea

turneului internațional al Galei „Vincero! Luciano Pavarotti”, se vor întoarce pentru o reîntâlnire finală cu publicul și Opera Națională Română București.

Modena, capitala nordică a operei italiene, a lăsat să răsară astrul celei mai luminoase voci care a deschis orizonturile iubitorilor frumosului: miraculosul tenor Luciano Pavarotti.

Legendă a muzicii de operă, Pavarotti a fost singurul cântăreț al liricii vocale care a uimit pe cei îndrăgostiți de glasul omenesc. Descoperirea existenței sale, de-a lungul deceniilor celei de a doua jumătăți a secolului XX, este o aventură pasionantă, învățându-ne să auzim, să vedem, să simțim splendoarea cântului. Firește, pășim pe o cale a succesului strălucitor, reprezentând un drum care te învață să trăiești, să admiri, să prețuiești.

Modena, loc de taină al destinelor Italiei, unde s-a născut la început de octombrie al anului 1935, Luciano Pavarotti, oferea cu modestie un loc de trai familiei sale (tatăl său, brutarul cu un glas ce promitea speranța cântului vocal și mama lui Luciano, muncitoare la fabrica de țigări). Copilul familiei împărțea cu părinții, așa cum regăsim povestea în amintirile sale, un trai modest, cu momentele fericite ale unor mulțumiri de-o clipă. În acele timpuri chipul de copil al lui Luciano se lumina mai ales când îl însoțea pe tatăl său la slujba duminicală, pentru a cânta împreună în corul bisericii parohiale. Rădăcinile de mare preț ale copilăriei nu au pălit în timp. Frumusețea peisajelor de munte, plajele superbe ale Rivierei, frigul iernii sau vara fierbinte nu-l dezamăgiseră vreodată, așa cum mărturisea viitorul artist când revenea acasă: „...dacă ești un modenez adevărat, așa cum sunt eu, iubești orașul așa cum iubești o persoană – fără rețineri, fără critici, fără comparații sau rivalități”. Când venea de la brutărie, tatăl lui Luciano, cu o voce despre care se spune că semăna cu ale tuturor bărbaților care vor să cânte, aducea acasă discuri cu vocile italiene – stelele mari ale operei timpului, Gigli, Martinelli, Caruso – ascultându-le împreună cu Luciano fără încetare. La o întâlnire, în Modena, cu Beniamino Gigli, Pavarotti, copil de zece-doisprezece ani, spusese cântărețului: „vreau să fiu tenor când voi fi mare”, o mărturisire mai târziu împlinită.

În adolescență și-a anunțat părintelui său intențiile, surprinzându-l pe Pavarotti senior, care păstrase tăinuit regretul de a nu fi înfăptuit, el însuși, o carieră de cântăreț liric. Părerea nemiloasă a tatălui va deveni un motiv de îngrijorare pentru tânărul căruia i se spunea că șansele de succes rivalizează fără egal cu cele ale eșecurilor. Pavarotti senior considera o mare greșală această decizie a fiului, de orientare spre arta cântului vocal. Iată poate explicația că Luciano păstrase, de-a lungul vieții, o teamă nu lipsită de emoții față de judecățile părintelui, mărturisind că „Timp de o clipă, înainte să cânt, mă gândesc la tatăl meu. Va fi sau nu mulțumit de mine? El îmi este cel mai aspru critic din lume.”

Discutând despre cele dintâi încercări, cele dintâi spectacole, primea mereu răspunsul că Tagliavini a fost mai bun, Lauri-Vollpi de asemenea. Mai târziu, după debutul de la Metropolitan, Luciano trimisese părintelui o telegramă: „Știu, Caruso a fost mai bun...”.

Ca în orice familie italiană, cuvântul Mamei a fost mai puternic. Din partea acesteia vine decizia ca fiul să înceapă studiile de canto și Luciano să-și urmeze visul. Fiul va urma aceste sfaturi, va încerca să intre în branșă, susținut de familie, fixându-și la orizont, pentru a-și împlini acest țel, vârsta de treizeci de ani. Primul său profesor, Maestro Arrigo Pola, a recunoscut în tânărul Pavarotti condiția necesară pentru viitorul cântărețului de succes – „Un timbru natural perfect”. Pavarotti a început studiul serios al muzicii în 1954, la vârsta de 19 ani, cu Arrigo Pola, un profesor respectat și tenor profesionist în Modena, care s-a oferit cu modestie să-l învețe cântul fără nicio plată. Au urmat apoi ore de canto cu Ettore Campogagliani, ale cărui considerații îl însoțesc pe tânărul tenor, prin sfaturile despre „un instrument fenomenal și calități naturale care apar și se afirmă extrem de rar într-o sută de ani.”

Cu sprijinul tuturor celor ce îl înconjoară, Luciano reușește să susțină constant un timp studiul, participând uneori la spectacole de ocazie, dar fără să se simtă încă în siguranță, gândind cu teamă la certitudinea viitorului său. La vârsta de douăzeci și cinci de ani, simțind că încercările de a fi învățător nu-l favorizează, el decide că va susține „un spectacol de adio” privitor la cei din jurul său și lumea visurilor sale. Prietenii care l-au ascultat adesea, au rămas uimiți, păstrând totuși încrederea în forțele tânărului Luciano. Este un fapt adevărat căci, decenii mai târziu, un biograf scria despre el: „Când cântă Pavarotti, suntem cu toți **italieni!**”.

Împreună cu mai mulți colegi de aceeași vârstă, dornici să cânte, alcătuiește o trupă care susține primul spectacol liric în preajma Modenei, la teatrul din Reggio Emilia, cântând de această dată o operă adevărată, cu ansamblu, parteneri, orchestră și dirijor. Fiind vorba de **Boema** de Puccini, alegerea titlului îi va aduce noroc întreaga viață. Să cităm cu acest prilej cronică din cotidianul local, Nova Gazette di Reggio Emilia, prima cronică, putem spune, din cariera sa: „Pavarotti a plăcut poate mai mult decât colegii săi, a cântat cu un bun gust admirabil și cu o muzicalitate vie arătând de asemenea o dotare vocală pătrunzătoare și flexibilă”. În fața momentelor trăite la Reggio Emilia descoperă și ostilitatea dirijorului Molinari-Pradelli. Totodată, un impresar italian, primul din viitoarea sa carieră, Alessandro Ziliani, îi acordă tot sprijinul, conștient de oferta pe care o descoperă în valorile tânărului tenor italian din Modena.

Istoria vieții celui ce avea mai apoi să fie poreclit Big Luciano își deschide orizonturile autentice spre viitor, Ziliani începând cu insistență să se preocupe de această nouă și tânără carieră, să-i caute posibile contracte și onorarii... Bine sfătuit, Pavarotti, va căuta treptat să-și construiască repertoriul după mai multe criterii – potrivirea cu calitățile vocale, protejarea „instrumentului”, evitarea efortului în emisia sonoră, concordanța temperamentală, interesul teatral pentru interpretare. După forța de atracție a muzicii Luciano se lasă „prins” de rolul Ducelui din **Rigoletto** de Verdi, și, la o dimensiune expresivă oarecum opusă, de cel al lui Pinkerton din **Madama Butterfly** de Puccini. Pentru interpret, facilitatea de culoare și emisie va fi adesea cea care înlesnește execuția în limitele

rolurilor de bel canto, oarecum diferite ca factură dramatică față de **Otello** de Verdi sau **Andrea Chénier** de Giordano. În ansamblu, la început de carieră, Pavarotti dă dovada unei prudențe care îi salvează durata cântului de orice uzură, atitudine ce îi asigură stabilitatea emisiei și stăpânirea cântului scenic pretutindeni în lume. Tezaurul vocal cu care a fost înzestrat devine astfel o bogăție bine păzită față de accidente ale unui destin ale cărui pericole, Luciano Pavarotti le-a intuit. După pragul depășit din preajma vârstei celor treizeci de ani, respectând sfaturile primului său impresar, artistul se menajează și colaborează cu companii italiene de operă mai puțin pretențioase. Experiența muzicală, scenică și de cânt îl va direcționa astfel către posibilitatea fericită a impunerii calităților, inteligenței și mijloacelor sale spre etapa centrală a abordării carierei sale de solist de operă, etapă care coincide cu necesitatea afirmării internaționale. Altfel spus, prin audiții care îi prezintă valoarea. Deschiderea negocierilor privitoare la acceptările trupelor de operă, partenerilor, împrejurărilor, relațiilor, scenelor el depășește în principiu spațiul muzical italian.

ÎNCEPUT DE CARIERĂ

Prima sa apariție internațională este rolul lui Alfredo din **La Traviata** de Verdi, la opera din Belgrad, Iugoslavia. Foarte devreme pentru cariera sa, la 23 februarie 1963, a debutat și la Opera de Stat din Viena unde cântă același rol. În lunile martie și aprilie 1963, publicul vienez l-a văzut pe Pavarotti din nou în Rodolfo din **Boema** și Ducele de Mantua din **Rigoletto**. În același an, apare și în primul său concert solo în afara Italiei, când a cântat în Irlanda pentru Societatea Gramophone și a cunoscut primele succese cu **Rigoletto** la Dublin Grand Opera pegătindu-și debutul la Londra, pe scena de la Royal Opera House Covent Garden unde acceptă, în anumite împrejurări speciale, condițiile de dublură a rolului, înlocuindu-l pe Giuseppe di Stefano, un tenor deosebit de admirat de el, în **Boema** de Puccini, împrejurări care îi consolidează succesul la public și în Marea Britanie.

Drumul unui destin fericit îl va conduce către diva australiană Joan Sutherland, care la momentul respectiv, a avut o contribuție de seamă în planul afirmării sale ca partener. O întâmplare a implicat apariția relației cu Joan Sutherland (și soțul, dirijorul său, Richard Bonynghe), artista, în 1963, căutând un tânăr tenor mai înalt decât ea, pentru a-și continua cu un coleg potrivit turneul în Australia. Prin prezența sa fizică cerută, Pavarotti s-a dovedit partenerul ideal. Cei doi au cântat patruzeci de spectacole timp de peste două luni, iar Pavarotti a primit sfaturi prețioase din partea lui Sutherland pentru tehnica respirației, care îl va susține pe parcursul carierei sale. Adăugarea modului de stăpânire și de control a diafragmei, i-a asigurat valoarea de emisie potrivită a talentului său ce se impune cu evidență în construirea carierei de lungă durată pe care Pavarotti și-o dorea.

În acest timp, în general, cu succes, rolurile preferate ale lui Pavarotti nu l-au lăsat să ignore stilul pe care l-a avut în desfășurarea carierei de mai târziu. În întreaga lume devin cunoscute performanțele sale discografice – Pavarotti & Sutherland, Bonynghe – cu opere romantice celebre: **La Traviata**, **Sonnambula**, **Lucia di Lammermoor**, **Elixirul dragostei**.

În februarie 1965, Pavarotti și-a împlinit scopul debutului american, cântând la Opera Mare din Miami, **Lucia di Lammermoor** de Donizetti, alături de Joan Sutherland, pe scena Dade County Auditorium. Diva, care călătorea cu el în turneu, îl recomandă pretutindeni pe tânărul Pavarotti. Drumul său legendar este astfel treptat deschis spre viitor.

Prin intervenția marelui dirijor Herbert von Karajan, după invitația de a cânta la Viena Staatsoper, l-a adus și pe scena de la Teatro alla Scala di Milano. Aici, în luna aprilie, Pavarotti a debutat în reluarea producției lui Franco Zeffirelli, **La bohème**, în compania prietenei sale din copilărie, Mirella Freni, cântând Mimi. După un turneu australian extins, Pavarotti s-a întors la Scala, unde a cântat Tebaldo din **Capuleti ei Montecchi** (26 martie 1966), cu Giacomo Aragall în Romeo. Urmează prima sa apariție ca Tonio în spectacolul lui Donizetti **La fille du régiment**, care a avut loc la Opera Regală Covent Garden din Londra, la 2 iunie al aceluiași an. Performanțele acestui rol i-au câștigat titlul de „Regele cel înalt”. Rezultatele evoluției carierei, succesele internaționale amintite până acum dovedesc că Pavarotti începuse deja parcursul marilor trasee via Dublin, Londra, Sydney, Viena, urcând în continuare pe scena Scalei – 1965, 1966.

ASCENSIUNEA

Suntem deja în fața unei importante ascensiuni, suficiente pentru ca **Big Luciano** să întreprindă, ca eroii de legendă, cucerirea Americii. Fortărețele pe care le va cuceri vor fi San Francisco, New York, Chicago. Mai întâi, bucurându-se de prețuirea dirijorului Kurt Adler, cântă **Boema** la Opera din San Francisco, unde se impune din nou faimosul cuplu al celor doi cântăreți din Modena, Mirela Freni și Luciano Pavarotti. La puțină vreme, directorul de la Metropolitan Opera, Rudolf Bing, semnează contractul lui Pavarotti pentru **Boema** la New York. La Roma, la 20 noiembrie 1969, a cântat în Lombardi, alături de Renata Scotto, operă înregistrată cu o firmă privată și distribuită pe scară largă, precum și diverse reluări ale lui **Capuleti ei Montecchi**, cu Aragall precum și un **L'elisir d'amore** complet cu Sutherland.

Descoperirea sa majoră în Statele Unite a avut loc la 17 februarie 1972, într-o producție la New York Metropolitan Opera, care a entuziasmat mulțimea cu cei „nouă Do acut, fără efort”, când Pavarotti a reușit să înregistreze șaptesprezece apeluri la cortină.

După ce Pavarotti a cântat recitalul său internațional la Colegiul William Jewell din Liberty, Missouri (1 februarie 1973), cunoscut sub numele de serie Harriman-Jewell, în urma unor viroze se remarcă apariția unei respirații dificile, datorată emoțiilor, și o răceală persistentă, care l-au determinat să contramandeze numeroase spectacole, creând probleme dificile în relațiile impresariale cu marile teatre. A început totuși să dea frecvente spectacole de televiziune, cu Rodolfo (**La bohème**) în primul Live de la postul de televiziune Met din martie 1977, care a atras unele dintre cele mai mari audiențe obținute vreodată pentru o operă televizată, determinând obținerea mai multor premii Grammy, discuri de platină și aur pentru spectacolele sale cu Fiorenza Cossotto și **I puritani** cu Sutherland, care ies în evidență.

PROFESORUL DE CANTO; CONCURSURILE

Preocupările sale complexe reamintesc biografiilor de ideea tânărului adolescent din Modena care optase către activitatea didactică, proiect uitat apoi, de-a lungul timpului. În luna martie 1980, Pavarotti și credinciosul său impresar Herbert Breslin, au adoptat, pe drumul afirmării profesionale, un nou program menit să-i aducă o și mai mare popularitate. Artistul, conform epocii, a pătruns în lumea academică unde cel mai important renume îl avea **Juilliard School**, numită informal **Juilliard** și localizată în New York City, un Conservator de Arte ale Spectacolului, înființat în 1905. Participanții la cursurile lui Luciano au putut să-l vadă pe marele cântăreț învățând și îndrumând cu generozitate noua generație de viitoare staruri de operă. Căldura comportamentală a Maestrului se simțea pe deplin când îi învăța răbdător pe elevii săi, ascultând cu atenție fiecare dintre vocalizele lor. Cântărețul își începuse viața de adult ca profesor și se integra într-un rol care i se potrivea și îl prețuia. Pavarotti și-a fermecat auditoriul afirmând cu convingere că „...puterea vitală a oricărei forme de artă rezidă în generația tânără. Cred că una dintre cele mai incredibile împliniri pentru mine – adăuga Pavarotti – ar fi ca un student să urce pe scenă și să înceapă o carieră frumoasă. Aceasta este o anumită formă de creație”.

De la **Juilliard School**, marele artist pornește spre noi proiecte. La începutul anilor '80, fondează **Concursul Internațional de Voce „Pavarotti pentru tineri cântăreți”**. În finalul primului Concurs a cântat împreună cu laureații, în 1982, fragmente din **La bohème** și **L'elisir d'amore**. Pentru al doilea **Concurs Pavarotti**, din 1986, a pus în scenă fragmente de **La bohème** și **Un ballo in maschera**. Satisfăcut de aceste succese, Pavarotti decide ca, în scopul sărbătoririi celei de-a 25-a aniversări a carierei sale, să invite laureații într-un spectaculos turneu în Italia pentru reprezentații cu **La bohème**, în Modena și Genova, plecând apoi cu spectacolele de operă în China, unde au organizat prezentări cu **La bohème** în Beijing (Peking). Pentru a încheia vizita, Pavarotti a realizat concertul final în Sala Mare a Poporului, în fața a 10.000 de oameni, primind ovații în picioare pentru cele „nouă acute ale sale fără efort”. Cel de al treilea Concurs, din 1989, a adus pe scenă spectacolele **L'elisir d'amore** și **Un ballo in maschera**. Câștigătorii următorului Concurs l-au însoțit pe Pavarotti în spectacolele prezentate împreună cu el în Philadelphia în 1997.

Deși l-a pasionat această idee a Concursurilor, la mijlocul anilor 1980, Pavarotti revine, pentru a susține relațiile cu două case de operă care i-au oferit succese importante: Opera de Stat din Viena și La Scala din Milano. Va crea un mare succes când Viena l-a revăzut în **La bohème**, cu Carlos Kleiber, din nou Mirella Freni în Mimi; cântă Nemorino în **L'elisir d'amore**; Radames în **Aida**, dirijor Lorin Maazel; Rodolfo din **Luisa Miller**; în **Un ballo in maschera** condus de Claudio Abbado. În 1996, Pavarotti a apărut pentru ultima oară la Staatsoper în **Andrea Chénier**.

NESSUN DORMA / THREE TENORS

Opera lui Giacomo Puccini, **Turandot**, a fost interpretată prima oară de Luciano Pavarotti în 1985, impunându-se la momentul respectiv cu aria „Nessun dorma” ca piesă tematică a televiziunii BBC

din 1990, cu prilejul Cupei Mondiale a FIFA din Italia. Din acel moment, Aria a obținut statutul „pop” și a rămas piesa sa de marcă comercială. Vom putea vorbi în continuare, în șirul de succese ale maturității, și de concertul de cu renume de senzație **Three Tenors**, care a avut loc în ajunul finalei Cupei Mondiale, având ca reper turistic vechile „băi din Caracalla”, la Roma, împreună cu ceilalți doi tenori, Plácido Domingo, José Carreras și dirijorul Zubin Mehta, concert care a devenit, prin succesul obținut în transmisiile de radio și televiziune, cea mai faimoasă înregistrare clasică a tuturor timpurilor. Un punct culminant al concertului a fost momentul în care Pavarotti a transformat cu strălucire vocală o parte faimoasă a piesei „O Sole Mio” a lui di Capua fiind în continuare preluată de Domingo și Carreras, spre deliciul publicului. Acesta a devenit un moment dintre cele mai memorabile, în istoria operatică contemporană. De-a lungul anilor '90, Pavarotti a fost de acord să apară în numeroase concerte în aer liber, inclusiv concertul său televizat din Hyde Park din Londra, care a atras o prezență record de 150.000 de spectatori. În iunie 1993, peste 500.000 de ascultători s-au adunat pentru interpretarea gratuită în Parcul Central din New York, în timp ce milioane de oameni din întreaga lume l-au vizionat la televizor. În ce privește următoarea apariție din septembrie, la umbra Turnului Eiffel din Paris, a cântat pentru o mulțime estimată la 300.000 de spectatori. În urma concertului inițial din 1990, concertele devenite celebre sub emblema „Trei Tenori” au avut loc în timpul Cupei Mondiale de Fotbal: în Los Angeles în 1994, la Paris în 1998 și la Yokohama în 2002.

În 1995, prietenii lui Pavarotti, cântăreața pop Lara Saint Paul (Lara Cariaggi) și soțul ei, Pier Chi Quinto Cariaggi, au produs și organizat Meetingul de sărbătorire a lui Pavarotti din 1990, la PalaTrussardi din Milano și documentarul pentru televiziune The Best is Yet to Come, răspândind o biografie extinsă despre viața lui Pavarotti. Lara Saint Paul a fost intervievatorul documentarului cu Pavarotti, care a vorbit în mod sincer despre viața și cariera sa.

Creșterea faimei lui Pavarotti la standuri nu a fost însă realizată fără dificultăți ocazionale. Numeroase comentarii l-au făcut să câștige reputația de „Regele Anularizărilor”, artistul menajându-și frecvent performanțele din stagiunile anterioare, iar natura nesigură a sănătății sale conducând la relații nefavorabile cu unele teatre sau case de operă. Această situație s-a plasat în centrul atenției în 1989, când Ardis Krainik de la Opera Lyrică din Chicago a contramandat relația de 15 ani cu tenorul din cauză că în decurs de o perioadă de opt ani, Pavarotti anulase 26 din 41 de apariții programate la Lyric. Hotărârea decisivă a lui Krainik de a-l interzice pentru întreaga viață a fost remarcată în lumea operei, după ce artistul plecase de la un sezon de premieră cu două săptămâni înainte de începerea repetițiilor, motivând că durerea de la un nerv sciatic necesită două luni de tratament.

La mijlocul lunii decembrie 1998, Luciano a devenit primul cântăreț de operă (și până în prezent), care a cântat alături de interpreți de mare popularitate, precum Vanessa L. Williams la Saturday Night Live. De asemenea, cântase în piesa Miss Sarajevo din 1995 și cu Mercedes Sosa într-un mare concert la arena Boca Juniors La Bombonera din Buenos Aires, Argentina, în 1999, impunând profilul stilistic al manierelor de profil „POP”.

Evenimentele de mare popularitate continuă. În 2004, unul dintre credincioșii manageri ai lui Pavarotti, Herbert Breslin, a publicat o carte, **The King & I**. Apreciată de mulți ca fiind amară și senzațională, cartea critică acțiunea cântărețului (în operă), incapacitatea sa de a citi bine muzica și de a învăța părți și comportamentul personal, deși le confirmă succesul împreună. Drept urmare, într-un interviu acordat în 2005 lui Jeremy Paxman pe BBC, Pavarotti a respins afirmația că nu poate lectura muzică, deși a recunoscut că nu a citit partituri orchestrale.

La sfârșitul anului 2003, s-a lansat compilația finală – primul și singurul său album „crossover”, **Ti Adoro**. Majoritatea celor 13 piese au fost scrise și produse de Michele Centonze, care a contribuit deja la realizarea concertelor intitulate „**Pavarotti & Friends**” între 1998 și 2000. Tenorul a descris albumul ca un cadou de nuntă pentru Nicoletta Mantovani. În același an a fost numit comandant al Ordinului de Merit Cultural al Monaco.

Pavarotti și-a început turneul de rămas bun în 2004, la vârsta de 69 de ani, efectuând ultima dată reprezentații în locații vechi și noi, după mai bine de patru decenii pe scenă. Pe 13 martie 2004, după ce cântase la împlinirea vârstei de 60 de ani, Pavarotti susține ultima interpretare într-o operă la New York Metropolitan Opera, pentru care a fost ovaționat îndelung pentru rolul pictorului Mario Cavaradossi din **Tosca** lui Giacomo Puccini. La 1 decembrie 2004, a anunțat un tur de rămas bun. Pavarotti și managerul său, Terri Robson însărcinându-l pe impresarul Harvey Goldsmith să realizeze turneul World Farewell Tour. Ultimul său spectacol la scară redusă a fost la sfârșitul turneului australian de două luni în Taiwan, în decembrie 2005.

Problemele de sănătate nu-i mai dau liniște. În martie 2005, Pavarotti a suferit o intervenție chirurgicală la nivelul gâtului pentru a repara două vertebre; la începutul anului 2006, a suferit o intervenție chirurgicală suplimentară și a contractat o infecție în spitalul din New York, forțând anularea concertelor în SUA, Canada și Marea Britanie. Totuși, la 10 februarie 2006, Pavarotti nu a renunțat să cânte „Nessun dorma” la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice de Iarnă din 2006, la Torino, Italia. În ultimul act al ceremoniei de deschidere, spectacolul său a primit cea mai lungă și cea mai tare ovație adresată lui din mulțimea internațională, în condiții speciale.

PLECAREA

AGERPRESS anunță: Marele cântăreț Luciano Pavarotti a încetat din viață în casa din Modena, în dimineața zilei de 6 septembrie 2007.

Luciano Pavarotti, a încetat din viață, joi dimineața, 6 septembrie 2007, la locuința sa din orașul natal Modena, **transmite agenția italiană Ansa**. Starea sa de sănătate se agravase pe parcursul nopții și își pierduse cunoștința.

Înmormântarea lui Pavarotti a avut loc la Catedrala Modena. Au participat Primul ministru Romano Prodi și Kofi Annan. Frece Tricolori, echipa de demonstrație acrobatică a Forței Aeriene italiene, a zburat prin aer, lăsând urme de fum verde-alb-roșu. După o procesiune funerară prin centrul orașului Modena, sicriul lui Pavarotti a fost dus la ultimii zece kilometri spre Montale Rangone, o parte a satului din Castelnuovo Rangone și a fost cuprins în cripta familiei Pavarotti. Înmormântarea, în întregime, a fost, de asemenea, transmisă în direct pe CNN. Opera de stat din Viena și sala de festivaluri din Salzburg au abordat steaguri negre în semn doliu.

Distincții, ordine, titluri de onoare

Luciano Pavarotti a obținut premii și distincții, inclusiv Kennedy Center Honors în 2001.

De asemenea, deține două Guinness World Records: unul pentru primirea celor mai multe chemări la rampă (165) și unul pentru cel mai bine vândut album clasic (In Concert de către Trei Tenori, ultimele înregistrări fiind astfel împărțite cu ceilalți tenori, Plácido Domingo și José Carreras).

În același an 2003 a fost numit comandant al Ordinului de Merit Cultural al Monaco.

Premiul „Libertatea de la Londra” și Premiul „Crucea Roșie” pentru servicii pentru omenire, pentru activitatea sa de strângere de bani pentru organizația respectivă și „MusiCares Persoana Anului” din 1998, date eroilor umanitari Academia Națională de înregistrare a artelor și științelor.

Patron național al Delta Omicron, o frăție internațională de muzică profesionistă.

În 2001, Pavarotti a primit medalia Nansen de la Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați, pentru eforturile sale de strângere de bani în numele refugiaților din întreaga lume.

A primit postum, în 2013, premiul american al Fundației Italia-SUA.

Film și televiziune.

Prezența într-o singură aventură a lui Pavarotti în film, o comedie romantică numită **Yes, Giorgio** (1982), a fost subliniată negativ de critici („Cea mai mare greșeală pe care am făcut-o vreodată” a declarat cântărețul). El poate fi totuși considerat mai avantajat în adaptarea lui **Rigoletto** pentru televiziune de către regizorul francez Jean-Pierre Ponnelle, lansat în același an. Din perioada 1978-1994, majoritatea spectacolelor de la Opera Metropolitană sunt disponibile pe DVD.

Umanitarism

Pavarotti a găzduit anual concertele de caritate Pavarotti&Friends în orașul său natal Modena (Italia), alături de cântăreți din toate părțile industriei muzicale, inclusiv BB King, Andrea Bocelli, Zucchero, Jon Bon Jovi, Bryan Adams, Bono, James Brown, Mariah Carey, Eric Clapton, Sheryl Crow, Céline Dion, Anastacia, Elton John, Deep Purple, Meat Loaf, Regina, George Michael, Spice Girls, Sting și Barry White pentru a strânge bani pentru mai multe cauze ale ONU. Au avut loc concerte pentru Asociația WAR CHILD și victime ale războiului și tulburărilor civile din Bosnia, Guatemala, Kosovo și Irak. După războiul din Bosnia, a finanțat și a înființat Centrul de muzică Pavarotti din orașul Mostar, pentru a oferi artistilor din Bosnia ocazia de a-și dezvolta abilitățile. Pentru aceste contribuții, orașul Sarajevo l-a numit un cetățean de onoare în 2006.

A cântat la concertele de beneficii pentru a strânge bani pentru victimele tragediilor, cum ar fi cutremurul de la Spitak, care a ucis 25.000 de persoane în nordul Armeniei în decembrie 1988 și a cântat Ave Maria (Bach/Gounod) cu legendarul star francez de muzică pop și etnicul armean Charles Aznavour.

Prieten apropiat cu Diana, prințesa din Țara Galilor, au strâns bani pentru eliminarea minelor de teren din întreaga lume. El a fost invitat să cânte la serviciul funerar, dar a refuzat să cânte, simțind că nu putea să cânte bine „cu durerea în gât”. Cu toate acestea, a participat la serviciu.

În 1998, a fost numit Messenger of Peace al Organizației Națiunilor Unite, folosind faima sa pentru a spori gradul de conștientizare a problemelor ONU, inclusiv Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, HIV/ SIDA, drepturile copilului, cartierele urbane și sărăcia.

În 1999, Pavarotti a efectuat un concert de binefacere în Beirut, pentru a marca revenirea Libanului pe scena mondială, după un război civil brutal de 15 ani. Cel mai mare concert a avut loc în Beirut la sfârșitul războiului, la care au participat 20.000 de persoane care au călătorit din țări la fel de îndepărtate ca Arabia Saudită și Bulgaria.

Prin concerte de binefacere și prin muncă voluntară, el a realizat enorm. În 2001, Pavarotti a fost sărbătorit la Kennedy Center's Opera House, în prezența președintelui George W. Bush și a Primei Doamne Laura Bush; a fost surprins de apariția Secretarului General al Națiunilor Unite, câștigătorul premiului Nobel pentru Pace, Kofi Annan, care l-a apreciat pentru contribuția sa.

REPERTORIUL

- 1980 La bohème

- 1984 Andrea Chénier
- 1984 Requiem
- 1985 Turandot
- 1985 Rigoletto
- 1985 La Gioconda
- 1985 Mefistofele
- 1985 Un ballo in maschera
- 1985 Lucia di Lammermoor
- 1986 Il Trovatore
- 1986 La fille du Regiment
- 1986 L'elisir d'amore
- 1986 Guglielmo Tell
- 1986 Der Rosenkavalier
- 1986 La sonnambula
- 1987 Madama Butterfly

- 1987 I Puritani
- 1988 Tosca
- 1988 Idomeneo
- 1988 Norma
- 1988 Cavalleria rusticana – Pagliacci
- 1989 Rigoletto
- 1990 Maria Stuarda
- 1990 Aida
- 1990 La favorita
- 1990 La Bohème
- 1990 L'elisir d'amore
- 1991 La Traviata
- 1991 Otello
- 1992 Beatrice di Tenda
- 1993 La traviata – Highlights

- 1993 Manon Lescaut
- 1993 Macbeth
- 1995 Il trovatore
- 1997 Petite Messe Solennelle – Stabat Mater
- 1997 I Lombardi
- 1998 Ernani
- 1998 Rigoletto
- 1998 Un ballo in maschera
- 1998 Il Trovatore
- 1999 Tosca – Highlights
- 2000 Rigoletto – Highlights
- 2000 Il Trovatore
- 2001 Bellini
- 2001 Luisa Miller
- 2002 Un ballo in maschera – dvd

- 2003 Luisa Miller
- 2004 La Bohème – Highlights
- 2004 Turandot – Highlights
- 2004 Puccini
- 2005 Luciano Pavarotti
- 1979 O sole mio
- 1984 Mamma
- 1985 Passione
- 1989 Tutto Pavarotti
- 1990 The essential Pavarotti
- 1993 Ti amo Puccini's greatest love songs
- 1997 Pavarotti plus
- 1997 Pavarotti greatest hits
- 1998 Great duets & trios – Live
- 1998 Notte d'amore

- 1998 Donizetti Arias
- 1998 Arias & Duets – Freni Pavarotti
- 1999 Verdi Arias – La donna e mobile
- 2001 Quarant'anni per la Lirica
- 2001 Live recital
- 2001 Nessun dorma
- 2001 The Pavarotti Edition
- 2002 The Singers
- 2003 Ti adoro
- 2004 Pavarotti Plus
- 2004 The best of Luciano Pavarotti
- 2004 Pavarotti in Central Park
- 2004 Pavarotti și Levine in recital
- 2005 For lovers only
- 2006 Pavarotti and friends